

О.С. Олійник

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка»,
к.ю.н., доцент кафедри цивільного права

ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 347/191

Постановка проблеми. Забезпечення якісного росту соціально-економічних показників сучасної держави можливе за оптимального поєднання цілої системи правових, економічних, організаційних, соціальних та інших чинників. З огляду на те, що завдання підвищення рівня економічного зростання є сьогодні для України надзвичайно актуальним, стає важливим збалансоване переорієнтування економіки держави з сировинних галузей господарювання й експорту їхньої продукції на наукомісткі галузі, де ключовим фактором стають інновації та інноваційна діяльність. Адже використання всфері господарювання об'єктів права інтелектуальної власності, впровадження досягнень науково-технічного прогресу сприяє не лише прогресивним технологічним змінам виробництва, підвищенню конкурентоспроможності продукції та послуг, зрушенням у структурі сфери споживання, а й зумовлює ефективність використання природних ресурсів, екологічну безпеку держави, стан її енергозабезпечення, національної оборони, рівень та якість життя населення [1]. З огляду на це, важливого теоретико-прикладного характеру набувають дослідження інноваційної інфраструктури, тобто, системи юридичних осіб, які забезпечують якісного здійснення інноваційної діяльності, та системи суб'єктів інноваційної діяльності, правовий статус яких на сьогодні є доволі «розмитий».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки в Україні проведено багато наукових досліджень та зроблено практичних зусиль у напрямі становлення та розвитку інноваційних структур. Окремі аспекти правового регулювання інноваційних відносин та їх суб'єктів досліджувалися такими вченими, як Ю.Є. Атаманова, О.М. Вінник, Д.В. Задихайло, А.В.

Зеліско, Ю.Б. Капіца, О.В. Куцурубова-Шевченко, О. Подцерковний, О.А., І.В. Спасибо-Фатєєва, А.Р. Стояновський та інші.

Однак, якщо ж звернутися індивідуально до проблем правового статусу суб'єктів інноваційної діяльності чи суб'єктів інноваційної інфраструктури, то дослідження в даній сфері є недостатні з огляду на розгалуженість їх системи, новизни окремих видів інноваційних юридичних осіб та відсутності системного законодавчого підходу до їх правового регулювання. Викладене зумовлює необхідність подальшого дослідження та аналізу суб'єктів інноваційних правовідносин з метою вдосконалення теоретико-правового підґрунтя їх правового статусу, а також формування наукових поглядів щодо системи юридичних осіб, що здійснюють інноваційну діяльність.

Мета статті. Метою нашої статті є окреслення окремих проблем правового регулювання статусу учасників інноваційної діяльності та з'ясування можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Визначення суб'єктного складу національної інноваційної системи достатньо непросте завдання, оскільки чинне законодавство України не містить узагальнених положень про їх правовий статус, закріплюючи у різних нормативно-правових актах лише положення щодо порядку функціонування окремих видів таких суб'єктів. За класифікацією, що склалася в загальній теорії права, їх можна віднести до спеціальних суб'єктів, під якими розуміється будь-яка індивідуальна або колективна особа, якій нормами галузі права встановлений конкретний та детальний обсяг її здатності володіти правами та обов'язками й своїми діями набувати їх у правовідносинах певного виду[2, с. 144].

Враховуючи основне призначення та характерні ознаки національної інноваційної системи, в науковій літературі уявляється обґрунтованим таке визначення національної інноваційної системи: це комплекс взаємодіючих суб'єктів державного, комунального та приватного секторів економіки, діяльність яких спрямована на організацію, координацію, підтримку та

безпосереднє здійснення інноваційної діяльності (комерційної і некомерційної) з метою практичного застосування її результатів [3, с. 38].

Водночас, в спеціальному законодавстві України, безпосередньо спрямованому на регулювання інноваційних правовідносин, використовується термін «інноваційна інфраструктура», що визначається як сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) (ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність») [4].

Дещо відмінне розуміння інноваційної інфраструктури міститься в положеннях Модельного закону про інноваційну діяльність від 16.11.2006 року, де інфраструктура національної інноваційної системи (інноваційна інфраструктура) – це сукупність органів і організацій, що здійснюють в межах наданих їм повноважень керівництво і реалізацію державної політики в сфері інноваційної діяльності, а також сукупність інноваційних комерційних, некомерційних підприємств і організацій, їх об'єднань, саморегулювальних організацій і професійних союзів підприємців, що забезпечують інноваційну діяльність[5].

Таким чином, ми можемо зробити висновок про достатньо гнучкі підходи законодавця до системи суб'єктів інноваційної інфраструктури, а також відсутність чітких законодавчих критеріїв їх відмежування від суб'єктів інноваційної діяльності. Адже, на основі відповідних положень законодавства ми можемо зробити висновок, що суб'єкти інноваційної інфраструктури це такі суб'єкти, діяльність яких спрямована на підтримку та забезпечення інноваційної діяльності, в той час як суб'єкти інноваційної діяльності це ті, хто такою діяльністю займається безпосередньо.

Поява у сфері господарювання таких спеціальних суб'єктів, як суб'єкти інноваційної діяльності, пов'язана, насамперед, із розвитком науково-технічного прогресу, який зумовив ускладнення суспільних відносин і

подальшу спеціалізацію розподілу праці, а також намаганням побудови, переходу до інформаційної, постіндустріальної економіки та формуванням як її необхідного складника національної інноваційної системи, що в цілому б підвищило попит на високопрофесійні послуги у сфері розроблення і запровадження нових технологій, матеріалів, продукції[1].

Узагальнене законодавче визначення суб'єктів інноваційної діяльності міститься в Законі України «Про інноваційну діяльність», згідно зі ст.5 якого суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів [4].

Таким чином, Законом до суб'єктів інноваційної діяльності відносяться особи (фізичні, юридичні) незалежно від їх національної належності, а також їх об'єднання, які здійснюють будь-який із таких видів діяльності: 1) інноваційну діяльність; 2) залучають майнові та інтелектуальні цінності; 3) вкладають кошти в реалізацію інноваційних проектів.

З огляду на аналіз законодавчого визначення суб'єкта інноваційної діяльності, не можна не погодитися з думкою Ю.Є. Атаманової, щодо того, що воно охоплює значно ширше коло суб'єктів, ніж ті, для яких заняття саме інноваційною діяльністю є основним різновидом господарської діяльності. Фактично, воно охоплює й суб'єктів, що здійснюють інвестиційну або посередницьку діяльність, що не відповідає закладеному в Господарському кодексі України підходу щодо віднесення суб'єкта господарювання до суб'єктів певного різновиду господарської діяльності та певної категорії обліку на підставі виокремлення основного виду його діяльності. А тому, саме інноваційна діяльність має бути одним з основних видів діяльності для осіб, що визнаються суб'єктами інноваційної діяльності [6, с. 221].

Одразу варто наголосити, що подібний підхід щодо визначення суб'єктів інноваційної діяльності зберігається й у проекті Закону «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» від 21 січня 2016 року [7].

З огляду на зазначене, ще раз акцентуємо увагу на тому, що саме інноваційна діяльність має бути одним з основних видів діяльності для осіб, що визнаються суб'єктами інноваційної діяльності.

Закон України «Про інноваційну діяльність» серед суб'єктів інноваційної діяльності виокремлює інноваційне підприємство, яким є підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг (абз. 8 п. 1 ст. 1 вищезазначеного Закону). Відповідно до ч. 2 ст. 16 Закону України «Про інноваційну діяльність» – інноваційне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатора, технополісу, технопарку тощо [4].

На думку окремих авторів, введення кількісного показника (70%) для визначення підприємства як інноваційного не є доцільним. Адже інноваційна активність підприємства – річ мінлива у часі: сьогодні підприємство вводить нову технологію, відтак, є інноваційно активним. Але потім настає період ритмічного функціонування, коли нова технологія стабільно працює. Цей час вже не вважатиметься інноваційним, тому підприємство може втратити статус інноваційного, разом з тим, це не означає, що воно припинило здійснення інноваційної діяльності [8]. Таким чином, достатньо спірним є застосування процентного критерію для визначення статусу підприємства як інноваційного. На нашу думку, більш продуктивним є закріплення статусу підприємства як інноваційного через мету його створення та завдання, які поставлені перед ним та відображені в його установчих документах.

Чинне законодавство також виокремлює поняття «інноваційної структури», якою є юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, що створена відповідно до законодавства (вид А), або група юридичних осіб,

яка діє на основі договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів її учасників (вид Б), з визначеними галуззю діяльності та типом функціонування, орієнтованим на створення та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції [9]. Згадуваний вже нами в статті законопроект «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» [7] підтримав, по суті, поділ інноваційних структур за зразком на «інноваційну структуру типу А», «інноваційну структуру типу Б», та пропонує розуміння інноваційної інфраструктури як сукупності осіб публічного і приватного права та договірних об'єднань, які надають послуги суб'єктам господарювання, що спрямовані на підтримку та забезпечення їх інноваційної діяльності.

Іншими словами, інноваційна структура це юридична особа або договірне об'єднання осіб без створення юридичної особи, які забезпечують здійснення або здійснюють інноваційну діяльність». Однак, окремі автори критично відносяться до використання в науковому та законодавчому обігу поняття «інноваційна структура», вважаючи, що за своїм функціональним призначенням вона відповідає статусу інноваційного підприємства [8].

Аналіз чинного законодавства України у досліджуваній сфері дає можливість зробити висновок, що окреме нормативно-правове регулювання отримали такі учасники інноваційної діяльності як технологічні парки, порядок функціонування яких закріплений у Законі України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р., а також наукові парки, які здійснюють свою діяльність відповідно до норм Закону України «Про наукові парки» від 25.09.2009 р. В той же час, інші організаційні форми здійснення інноваційної діяльності, як, наприклад, інноваційний центр, технополіс, бізнес-інкубатор, по суті, не мають окремого правового регулювання, хоча згадуються в Законі України «Про інноваційну діяльність» [4].

Варто наголосити, що законопроект «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» [7] пропонує більш розгорнуту інноваційну

інфраструктуру у порівнянні із Законом України «Про інноваційну діяльність» [4]. Зокрема, в ст. 17 вказаного законопроекту передбачено таких суб'єктів інноваційної інфраструктури: 1) технологічні та наукові парки; 2) бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, що здійснюють підтримку інноваційної діяльності; 3) Фонд розвитку інновацій; 4) венчурний фонд фінансування інноваційних проєктів; 5) центри трансферу технологій, центри колективного доступу до наукового обладнання, інжинірингові центри; 6) технологічні платформи; 7) інноваційні кластери; 8) інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є підтримка і сприяння розвитку інноваційної діяльності.

Тобто, законопроект пропонує до легального існування такі організаційно-правові форми здійснення інноваційної діяльності, які вже існують на практиці (венчурні підприємства, кластери тощо), однак не мали законодавчого визнання.

З цього приводу варто звернути увагу на позицію І.В. Спасибо-Фатєєвої, якою при дослідженні регулювання інноваційного характеру юридичних осіб було зазначено, що «економічні поняття, якими оперують здебільшого дослідники інноваційної проблематики, не спроектовані у правову площину, а тому не зовсім зрозумілі поняття calls-технологій, кластерів, венчурних компаній, парків тощо на разі залишаються на рівні модного сленгу, але не більше того» [10, с. 227-245; 11, с. 278]. Вбачається, що із прийняттям законопроекту «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» подібні зауваження будуть зняті, однак, це не означає його безумовне позитивне сприйняття в частині формування системи суб'єктів інноваційної інфраструктури. Спостерігаються певні логічні та технічні неузгодженості у змісті вказаного законопроекту й щодо розуміння конкретних суб'єктів інноваційної інфраструктури.

Наприклад, як вже зазначалося вище, одним із суб'єктів інноваційної інфраструктури згідно ст. 17 вказаного законопроекту є технологічна платформа. Одним саме визначення технологічної платформи є доволі

неоднозначним. Зокрема, технологічна платформа – комунікаційний інструмент публічно-приватного партнерства, спрямований на активізацію зусиль із створення нових перспективних технологій, інноваційної продукції або послуг, залучення додаткових ресурсів для проведення наукових досліджень і розробок за участі усіх заінтересованих сторін (бізнесу, науки, держави і громадянського суспільства), сприяння передачі технології та інформації про них через мережі трансферу технологій, а також на вдосконалення нормативно-правової бази у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності[7]. Таким чином, законодавець пропонує розуміння відповідного суб'єкта інноваційної інфраструктури через категорію «комунікаційний інструмент публічно-приватного партнерства» та переліку потенційних завдань, що ставляться перед ним, однак знову виникає питання щодо того, що слід розуміти під «комунікаційним інструментом», що, певною мірою, виходить за межі правничої термінології, а також щодо можливих форм публічно-приватного партнерства, учасників такого партнерства тощо.

Крім того, й далі залишаються відкритими цілий ряд уже звичних питань при уточненні правового статусу суб'єктів інноваційної діяльності. Зокрема, мова йде про невизначеність їх організаційно-правової форми, невизначеність правового статусу їх засновників чи учасників, залишення, певною мірою, поза увагою питання щодо особливостей формування майнової бази суб'єктів інноваційної діяльності чи органів їх правління та інші питання.

Натомість, розробники законопроекту «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» вводять у законодавчий обіг нові терміни щодо різновидів суб'єктів інноваційної діяльності, зокрема, стартап компанія – суб'єкт інноваційної діяльності впродовж двох календарних років з моменту його державної реєстрації як суб'єкта господарювання у порядку, встановленому законодавством; чи спін-оф компанія – суб'єкт інноваційної діяльності впродовж двох календарних років з моменту його державної реєстрації як суб'єкта господарювання у порядку, встановленому законодавством, засновником (співзасновником) якого є наукова установа або

вищий навчальний заклад, або який отримав ліцензію на використання технологій або об'єктів права інтелектуальної власності, розроблених науковою установою або вищим навчальним закладом.

Тобто, спостерігається вже звична ситуація, коли розробники того чи іншого законопроекту пропонують до запровадження певні новели, залишаючи поза увагою вже традиційні прогалини у правовому регулюванні. Можливо ці чинники, серед іншого, вплинули на те, що вказаний законопроект перебуває на стадії доопрацювання.

Висновки. Таким чином, на основі вищевикладеного можна констатувати доволі розгорнуту систему суб'єктів у сфері здійснення інноваційної діяльності, що є, безумовно, позитивним, однак акцентуємо увагу й на окремих проблемних аспектах, які перешкоджають їх ефективній роботі. Це недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює питання в цій сфері, зокрема, в частині правового статусу суб'єктів інноваційних правовідносин, відсутність взаємодії різних елементів інноваційної інфраструктури один з одним, нерозмежованість функцій окремих суб'єктів інноваційної інфраструктури, що призводить до дублювання їх діяльності та відбивається на якості послуг, якими надаються, що в свою чергу зумовлює проблеми з виходом на внутрішні та зовнішні ринки, недостатня сформованість та розвиненість ресурсної бази для створення та функціонування центрів інноваційної діяльності.

Отже, подальшого теоретико-правового дослідження потребують питання взаємодії між різними суб'єктами національної інноваційної системи з метою забезпечення належного функціонування такої системи, а також необхідним є вдосконалення на нормативно-правовому рівні статусу її учасників.

Список використаних джерел:

1. Жорнокуй Ю.М. Правове регулювання інноваційної діяльності в Україні. Текст лекції для викладання навчальної дисципліни «Інвестиційне право» / Ю.М. Жорнокуй. – Харків. – 2016. – 36 с.

2. Стреухов А. А. Особенно стиспециального субъекта права / А. А. Стреухов // Известия вузов. Правоведение. – 2004. – № 3. – С. 144.
3. Вінник О. Інноваційні відносини: ключові проблеми вдосконалення правового регулювання / О. Вінник, І. Кравець // Підприємництво, господарство і право. – 2015. – №2. – С. 36–41.
4. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. за № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266.
5. Модельний закон про інноваційну діяльність : Закон від 16.11.2006 р. – [Електронний ресурс]. –Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_g12
6. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: монографія / Ю.Є. Атаманова. – Х.: Видавництво «ФІНН», 2008. – 424 с.
7. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності: Проект Закону України від 21.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/citizens/zvyazki-z-gromadskistyuu/konsultacziyi-z-gromadskistyuu/gromadske-obgovorennya.html>
8. Гриньов Б.В. Аналізуємо проект нової редакції Закону України «Про інноваційну діяльність» / Б.В. Гриньов, В.А. Гусев // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.inno.kharkov.ua/wp-content/uploads/2009/05/statjya1.pdf>
9. Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів: затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.1996 р. № 549. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/549-96-п>
10. Спасибо-Фатеева И.В. Новейшие тенденции переосмысления сущности юридического лица / И.В. Спасибо-Фатеева // Гражданское законодательство: избранное. Т. 4, вып. 31-35: Статьи, комментарии, практика / под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2010. – С. 20-41.

11. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин : монографія / А.В. Зеліско. – Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. у-т ім. Василя Стефаника, 2016. – 445 с.

Олійник О.С. Інноваційна інфраструктура: проблеми та перспективи розвитку

У статті аналізуються сучасні підходи законодавця до системи учасників інноваційних правовідносин. Особливу увагу звернуто на дослідження категорій «інноваційна інфраструктура» та її складові елементи, а також поняття «суб'єкти інноваційної діяльності». Проаналізовано окремі недоліки законопроекту «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» щодо складу інноваційної інфраструктури та зроблено висновок про певну непослідовність концептуальних підходів до правового регулювання учасників інноваційних відносин.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна інфраструктура, суб'єкти інноваційної діяльності, інноваційне підприємство, технопарк, технологічна платформа.

Олейник О. С. Инновационная инфраструктура: проблемы и перспективы развития

В статье анализируются современные подходы законодателя к системе участников инновационных правоотношений. Особое внимание обращено на исследование категорий «инновационная инфраструктура» и ее составные элементы, а также к понятию «субъекты инновационной деятельности». Проанализированы отдельные недостатки законопроекта «О поддержке и развитии инновационной деятельности» относительно состава инновационной инфраструктуры и сделан вывод об определенной непоследовательности концептуальных подходов к правовому регулированию участников инновационных отношений.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная инфраструктура, субъекты инновационной деятельности, инновационное предприятие, технопарк, технологическая платформа.

Summary

The article examines the issue of system participants innovative relationships. In recent years Ukraine has a number of research towards the establishment and development of innovation infrastructure, the system of legal persons engaged in innovative activities.

However, despite the existence of specific legislation and active theoretical and legal research entities with the innovative nature of the activity, innovation infrastructure now in a state of development and testing. At the same time, the subjects of innovation has observed increased attention legislator, because those entities which are aimed at the development and application of new technologies should further enhance the competitiveness of Ukrainian economy.

Therefore, the article raised such topical issues relevant topics regarding special standing business innovation, organizational form, within which may be established separate legal entities innovative direction. In addition, enough remains contentious issue of legal approaches to the definition of innovative enterprises. Also in the article, the author points out that the legal status of individual subjects innovation in the law is not clearly defined. In turn, this leads to practical difficulties, for example, regarding the establishment of such legal entities, the legal status of their founders or members of government, so order their termination.

The article focuses on the fact that the study of the legal status of legal entities engaged in innovation, often used economic terms that have not been properly reflected in the legislative field, including clusters, venture capitalists, parks and more. Therefore, it is necessary to clearly define the system of legal entities that are subject innovation or provide signs of how they should respond. In addition also need to reconcile the provisions of the current legislation on common approaches to the system of business innovation.